

Sygn. akt II CSK 591/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)

SSN Henryk Pietrkowski

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w K.
przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie X.

o zapłatę 450.809,90 zł,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 marca 2008 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 30 maja 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w K. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – Wojewody X. kwoty 450.809,80 złotych z odsetkami ustawowymi liczonymi oddzielnie od kwot podanych w pozwie.

Na dochodzoną kwotę składały się: 150.071,82 złotych z tytułu wynagrodzenia za listopad 1998 r. wypłaconego przez powoda pracownikom zlikwidowanego ZOZ w K., 70.275,82 złotych wpłaconych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenie

społeczne i fundusz pracy, 1.481,28 złotych należności powstałych do dnia 30 listopada 1998 r. wypłaconych tym samym pracownikom z tytułu podróży służbowych, 12.228 złotych wypłacone pracownikowi ZOZ tytułem odszkodowania za chorobę zawodową powstałą przed likwidacją ZOZ w K., 210.752,87 złotych tytułem zwrotu uiszczonej przez powoda raty za zakup centralnej sterylizatorni, przypadającej do zapłaty w grudniu 1998 r.

Wyrokiem z dnia 6 października 2006 r. Sąd Okręgowy w Ł. uwzględnił w całości powództwo.

Objęte sporem należności powstały przed dniem 1 grudnia 1998 r., który stanowił datę przekształcenia jednostki budżetowej Skarbu Państwa – ZOZ w K. w Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Zostały one wypłacone przez powódkę osobom uprawnionym. Refundację tych świadczeń przewiduje art. 80 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872 nazywanej dalej jako p.w.r.a.), według którego zobowiązania finansowe państwowych jednostek budżetowych przejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego są zobowiązaniami Skarbu Państwa.

Sąd ocenił jako bezpodstawny, podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia, albowiem roszczenia strony powodowej nie są roszczeniami ze stosunku pracy, gdyż te przysługują wyłącznie w stosunkach między pracownikiem a pracodawcą. Ich normatywną podstawę stanowi art. 405 k.c. a ulegają one 10 – o letniemu przedawnieniu.

Od wyroku Sądu Okręgowego apelację złożył pozwany Skarb Państwa zarzucając między innymi zastosowanie art. 405 k.c., zamiast zastosowania art. 518 § 1 pkt 1 k.c. oraz nieuwzględnienie upływu terminu przedawnienia dochodzonego roszczenia.

Sąd Apelacyjny wyrokiem dnia 30 maja 2007 r. oddalił tę apelację. Uznał, że roszczenie powódki ma charakter regresowy i ulega 10 – o letniemu przedawnieniu. Do zapłaty wynagrodzeń pracowników zobowiązane były obie toczące spór strony, powód na podstawie art. 23¹ § 2 k.p. zaś pozwany Skarb Państwa na podstawie art. 80 ust. 1 ust. 1 p.w.r.a., co oznacza, analogicznie jak przy odpowiedzialności *in solidum*, że z chwilą wypłaty wynagrodzenia przez jednego z zobowiązanych dochodzi do wygaśnięcia zobowiązań obu podmiotów. Z tą chwilą powstaje roszczenie samodzielnego publicznego ZOZ wobec Skarbu Państwa, a tę kwestię reguluje wymieniony art. 80 ust. 1 p.w.r.a.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, odwołującego się do poglądów wyrażonych w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2004 r. (sygn. akt 581/03, niepubl.), przyjęcie koncepcji opartej na zastosowaniu art. 518 § 1 pkt 1 k.c. kolidowałoby nie tylko z funkcją tego przepisu, odnoszącego się do zmiany wierzyciela, ponieważ wierzytelność strony powodowej nie powstała w wyniku wstąpienia przez nią w prawa zaspokojonego wierzyciela, ale i z funkcją przepisu art. 23¹ k.p.c., którego celem jest ochrona pracowników, oraz art. 80 ust. p.w.r.a., który służy ochronie jednostek samorządu terytorialnego – ze względu na konsekwencje w postaci przedawnienia roszczeń o zwrot wypłat z chwilą przedawnienia roszczeń wierzyciela.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny przyjął, że strona pozwana nie wykazała, że powódka otrzymała środki niezbędne na spłatę opisanych w pozwie zobowiązań.

Pozwany Skarb Państwa wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, opartą wyłącznie na podstawie wymienionej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zarzucił w niej naruszenie:

- art. 518 § 1 pkt 1 k.c. oraz art. 513 § 1 w związku art. 117 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu założenia, że wskazane przepisy przewidują dopuszczalność uchylenia się przez osobę trzecią wstępującą w prawa zaspokojonego wierzyciela od skutków przedawnienia roszczenia podlegającego subrogacji i w konsekwencji wyłączenie możliwości powoływania się przez dłużnika na zarzut przedawnienia;

- art. 80 ust. 1 p.w.r.a. polegające na przyjęciu, że wskazany przepis może stanowić samodzielną podstawę roszczeń przeciwko Skarbowi Państwa;

- art. 118 k.c. w związku z art. 117 § 2 k.c. oraz art. 291 § 1 k.p. przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że w rozpoznawanej sprawie okres przedawnienia wynosił dziesięć lat;

- art. 65 k.c. przez nieprawidłowe zastosowanie, skutkujące nieprawidłową wykładnią i przyjęcie, iż roszczenia powoda nie zostały uregulowane umową z dnia 1 grudnia 1998 r. o przekazanie środków publicznych w celu udzielenia świadczeń zdrowotnych, mimo iż z treści umowy oraz okoliczności i celu jej zawarcia oraz zamiarów stron wynika, że pozwany przekazał stosowne środki.

Powołując się na te zarzuty pozwany wniósł o chylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację, co do kwoty przekraczającej 210.752,87 złotych i oddalenie w tym zakresie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jakkolwiek zarzut wcześniejszego spełnienia dochodzonego świadczenia na podstawie umowy z dnia 1 grudnia 1998 r. został sformułowany jako naruszenie normy prawa materialnego zawierającej dyrektywy wykładni umów (art. 65 k.c.), to jednak w istocie sprowadza się on do ustaleń faktycznych, a konkretnie, do stwierdzenia, że pozwany Skarb Państwa pokrył wydatki objęte pozwem. Nie jest to jednak kwestia wykładni umowy stron z dnia 1 grudnia 1998 r. Ustalenia Sądu w tym zakresie są stanowcze, niekorzystne dla strony pozwanej. Ich podważanie w postępowaniu kasacyjnym jest niedopuszczalne ze względu na treść art. 398³ § 3 k.p.c. Przewidziane w nim ograniczenie zarzutów kasacyjnych obejmuje wprost zarzuty zgłaszane w ramach drugiej podstawy skargi kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Niedopuszczalne jest również podważanie stanu faktycznego w ramach pierwszej podstawy skargi kasacyjnej (ob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., sygn. akt VCSK 35/06, niepubl., z dnia 15 kwietnia 2001 r., sygn. akt IV CK 274/03, niepubl.).

Istota sporu sprowadza się do określenia podstawy prawnej roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej powstałego z przekształcenia publicznego zakładu opieki zdrowotnej prowadzonego w formie jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa, który uregulował zobowiązania obejmujące okres przed przekształceniem. Od odpowiedzi na tak postawione pytanie zależy między innymi termin przedawnienia tego roszczenia.

Zgodnie z przeważającym w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiskiem (por. m. in. uchwałę z dnia 8 października 2003 r., sygn. akt III CZP 64/03, OSNC 2004/7-8/108; wyroki z dnia 8 lipca 2004 r., sygn. akt IV CK 561/03 i IV CK 564/03, niepubl., wyrok z dnia 26 stycznia 2005 r., sygn. akt IV CK 407/04, niepubl.) podstawę tego roszczenia wobec Skarbu Państwa stanowi art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Wniosek taki wyprowadza się z konstrukcji zapłaty przez samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej długu formalnie własnego z mocy art. 23¹ kodeksu pracy, ale materialnie cudzego, bo należącego do Skarbu Państwa na podstawie art. 80 ust. 1 p.w.r.a. Zastosowanie tej konstrukcji pozwala na przyjęcie, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, spełniając świadczenie z tytułu wynagrodzenia pracownika, spłaca cudzy dług w rozumieniu art. 518 § 1 pkt 1 k.c. i oznacza, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jest w rozumieniu tego przepisu osobą trzecią. Konsekwencją zastosowania art. 518 § 1 pkt k.c. jako podstawy roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej do Skarbu Państwa o zwrot spełnionego świadczenia jest przyjęcie, że roszczenie nabyte na tej podstawie przez spłacającego cudzy dług

przedawnia się w terminie przewidzianym dla przedawnienia roszczeń wierzyciela wobec dłużnika materialnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2003 r., sygn. akt III CZP 43/2003, OSNC 2004/10/151).

W orzecznictwie prezentowane są też inne poglądy. W wyroku z dnia 11 czerwca 2003 r. (w sprawie sygn. akt V CKN 253/2001, niepubl.) Sąd Najwyższy przyjął, że za zobowiązania pracownicze z okresu przed przekształceniem publicznego zakładu opieki zdrowotnej w samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej odpowiedzialność według zasad solidarności nieprawidłowej (*in solidum*) ponosi zarówno Skarb Państwa jak i samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, który wypłacił świadczenia z tego tytułu, ma wobec Skarbu Państwa roszczenie o jego zwrot na podstawie art. 405 k.c.

Natomiast w wyroku z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sygn. akt I CK 581/03, niepubl.) Sąd Najwyższy przyjął, że wymienione roszczenie ma podstawę w normie prawnej wyprowadzonej z regulacji zawartych w art. 80 ust. 1 p.w.r.a. w związku z art. 47 tej ustawy oraz w art. 23¹ § 2 k.p. i ma ono charakter regresowy, przy założeniu odpowiedzialności *in solidum* Skarbu Państwa i samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Odnosząc się do zastosowania w takich przypadkach art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Sąd Najwyższy wskazał, że przedawnienie roszczenia o zwrot świadczenia z chwilą przedawnienia roszczenia wierzyciela, w którego prawa nastąpiło wstąpienie, nie harmonizuje z tym, że do rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczenia regresowego dochodzi z reguły dopiero po spełnieniu świadczenia przez występującego z roszczeniem regresowym (art. 120 § 1 zd. 2 k.c.). Ponadto Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na art. 509 § 1 k.c., który według poglądów wyrażanych w piśmiennictwie, sprzeciwia się wstąpieniu w prawa zaspokojonego wierzyciela przez zapłatę wierzytelności niezbywalnej z mocy ustawy, a do takich należy bezwzględnie niezbywalna z mocy art. 84 k.p. wierzytelność o wynagrodzenie za pracę.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela co do zasady stanowisko wyrażone w ostatnio wymienionym orzeczeniu.

Na gruncie prawa pracy samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jest następcą prawnym publicznego zakładu opieki zdrowotnej, a wobec tego jest sukcesorem obowiązków poprzedniego pracodawcy, który był jednostką organizacyjną (budżetową) Skarbu Państwa. Zgodnie z utrwalonym w tym zakresie orzecznictwem Sądu Najwyższego, z dniem przekształcenia jednostki budżetowej w samodzielny

publiczny zakład opieki zdrowotnej doszło do przejścia zakładu pracy na innego pracodawcę w rozumieniu art. 23¹ § 1 k.p., a nowy pracodawca ponosi odpowiedzialność za zobowiązania wynikające ze stosunków pracy powstałe przed przejściem na niego dotychczasowego zakładu pracy. Skoro według art. 23¹ § 2 k.p. nowy pracodawca odpowiada, mimo że przejmuje tylko część zakładu pracy i mimo że istnieje poprzedni pracodawca, to tym bardziej musi on ponosić odpowiedzialność, gdy przejmuje cały zakład pracy, a dotychczasowy pracodawca przestaje istnieć. Jak trafnie podkreśla się w judykaturze, motywem regulacji art. 23¹ k.p. jest ochrona interesów pracowników w związku ze zmianą pracodawcy i istnieniem zaległych zobowiązań powstałych u poprzedniego pracodawcy (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., sygn. akt III ZP 16/00, OSNAPiUS 2000/23/847; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2000 r., sygn. akt .II UKN 63/00, OSNAPiUS 2002/13/316, z dnia 18 grudnia 2002 r., sygn. akt I PKN 668/01, niepubl.).

Uznanie art. 23¹ k.p. za podstawę odpowiedzialności nowego pracodawcy - samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej za zobowiązania pracownicze powstałe w przekształconym publicznym zakładzie opieki zdrowotnej jako jednostki budżetowej Skarbu Państwa nie oznacza, że nowy pracodawca ponosi wyłączną odpowiedzialność z tego tytułu. Artykuł 23¹ k.p. nie uchyla tej samej odpowiedzialności Skarbu Państwa. Trybunał Konstytucyjny rozstrzygając o zgodności art. 23¹ k.p. z Konstytucją RP w wyroku interpretacyjnym – zakresowym z dnia 4 kwietnia 2005 r., sygn. akt SK 7/03 (OTK-A 2005/4/33) orzekł, że art. 23¹ k.p. w zakresie, w jakim pomija współodpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania wynikające ze stosunku pracy powstałe przed przekształceniem statio fisci Skarbu Państwa – zakładu opieki zdrowotnej w samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP.

W dotychczasowym orzecznictwie źródeł współodpowiedzialności Skarbu Państwa z tego tytułu poszukiwano w treści art. 80 ust. 1 p.w.r.a. albo art. 40 k.c. (zob. wymienioną wyżej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2003 r. oraz wyrok z dnia 18 grudnia 2002 r. a także wyrok z dnia 7 października 2004 r., sygn. akt II PZP 11/04, OSNP 2005/1/4).

Należy przyjąć, że kwestie związane z odpowiedzialnością Skarbu Państwa za dawne zobowiązania majątkowe jego własnych jednostek organizacyjnych, które nie były państwowymi osobami prawnymi, reguluje art. 40 § 1 k.c. Wynika z niego, na zasadzie wnioskowania *a contrario*, ogólna zasada odpowiedzialności Skarbu Państwa

za wszelkie zobowiązania jego własnych, pozbawionych odrębnej podmiotowości, jednostek organizacyjnych. Zobowiązania te z chwilą ich powstania były i są nadal zobowiązaniami Skarbu Państwa. Dlatego trafnie w wymienionym wyroku z dnia 23 kwietnia 2004 r. Sąd Najwyższy wskazał, że art. 80 ust. 1 p.w.r.a. nie stanowi podstawy następstwa prawnego Skarbu Państwa w odniesieniu do wymienionych w nim zobowiązań a jego wprowadzenie miało na celu usunięcie ewentualnych wątpliwości, co do tego, czy pozostają one nadal zobowiązaniami Skarbu Państwa. Jego przyjęcie było wyrazem dążeń ustawodawcy do ochrony jednostek samorządu terytorialnego przed obciążeniem ich zobowiązaniami powstałymi w zakresie działalności państwowych jednostek organizacyjnych bez przekazania im środków finansowych na pokrycie tych zobowiązań.

W podsumowaniu dotychczasowych rozważań można stwierdzić, że za dawne zobowiązania pracownicze ponosi odpowiedzialność zarówno nowy pracodawca – samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, który odpowiada na podstawie art. 23¹ § 2 k.p. jak i Skarb Państwa odpowiedzialny na podstawie art. 40 § 1 k.c. za własne zobowiązania jego budżetowych jednostek organizacyjnych. Odpowiedzialność każdego z tych podmiotów, z różnych tytułów, jest odpowiedzialnością *in solidum*, do której w drodze analogii stosuje się przepisy o solidarnej odpowiedzialności. Odpowiedzialność *in solidum* (solidarność nieprawidłowa) występuje bowiem wtedy, gdy wierzyciel może dochodzić swego roszczenia od kilku osób, lecz na podstawie odrębnych stosunków prawnych, jakie go łączą z poszczególnymi podmiotami (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2007 r., sygn. akt III CZP 66/07, OSNC 2008/2/ 23; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1997 r., sygn. akt II CKU 78/97, Prok. i Pr. 1998/2/30). W rozpoznawanej sprawie wierzytelność samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej ma charakter samoistny w tym znaczeniu, że nie łączy się ze wstąpieniem w prawa zaspokojonych wierzycieli a powstaje dopiero z chwilą dokonania zapłaty na rzecz poszczególnych wierzycieli (art. 120 § 1 zd. 2 k.c.) i stała się płatna w terminie ustalonym stosownie do treści art. 455 k.c. Przewidziane w art. 376 k.c. reguły ogólne dotyczące roszczeń regresowych nie dają jednoznacznej odpowiedzi, co do zakresu wzajemnej odpowiedzialności współdłużników w przypadku solidarności nieprawidłowej. Właściwą podstawę roszczenia zwrotnego powodowego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej stanowi regulacja zawarta w art. 80 ust. 1 p.w.r.a. w związku z art. 47 ust. 1 tej ustawy i art. 23¹ k.p. Wyrażona w art. 80 ust. 1 p.w.r.a. reguła, że zobowiązaniami Skarbu Państwa powstałymi do dnia 31 grudnia 1998

r. są zobowiązania finansowe państwowych jednostek budżetowych i zakładów budżetowych przejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego wskazuje, że Skarb Państwa ponosi definitywnie ciężar świadczeń pracowniczych powstałych do tego dnia przez jakikolwiek inny podmiot, jak również przez współodpowiedzialne z nim na podstawie art. 23¹ k.p. samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, a to z kolei uprawnia te podmioty do wystąpienia z jednokierunkowym roszczeniem zwrotnym, do którego mają zastosowanie ogólne terminy przedawnienia przewidziane w art. 118 k.c.

Ponieważ roszczenie zwrotne powodowego SP ZOZ w K. obejmuje szereg różnych, spełnionych świadczeń związanych z zatrudnieniem, w tym także składki na ubezpieczenie społeczne i fundusz pracy należy wskazać, iż w tym zakresie, bez względu na przyjętą konstrukcję prawną roszczenia regresowego, obowiązuje dziesięcioletni termin przedawnienia (art. 24 ust. 4 oraz art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych tekst jednolity Dz. U. z 2007 r., Nr 11, poz. 74 ze zm.).

Z tych względów nie doszło do zarzucanego w skardze kasacyjnej naruszenia norm prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 118 k.c. w związku z art. 117 § 2 k.c. oraz art. 291 § 1 k.p. polegające na przyjęciu, że w rozpoznawanej sprawie okres przedawnienia dochodzonego roszczenia wynosił dziesięć lat.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 518 § 1 pkt 1 k.c. oraz art. 513 § 1 k.c. związku z art. 117 § 2 k.c. należy wskazać, że Sąd drugiej instancji oceniając pozytywnie roszczenie powoda nie zastosował art. 518 § 1 pkt 1 k.c. jako jego podstawy prawnej, co dodatkowo wzmacnia negatywną ocenę skargi kasacyjnej w tej części, według której uchybienie Sądu miało polegać na niewłaściwym zastosowaniu wymienionych norm prawa materialnego.

Uwzględniając wskazane wyżej okoliczności Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną strony pozwanej.